

Sygn. akt II PK 266/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 marca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa G. D., M. K., A. C.-M., M. O., A. B.

przeciwko Szpitalowi Specjalistycznemu Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi
Opieki Zdrowotnej w G.

o nakazanie udzielenia dni wolnych z zachowaniem prawa do wynagrodzenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 marca 2010 r.,

skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w G.

z dnia 7 kwietnia 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym i w tym
zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w G. do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W ostatecznie sprecyzowanym powództwie skierowanym przeciwko Szpitalowi Specjalistycznemu w G. powodowie G. D., M. K., A. C.-M., M. O., A. B., L. M. oraz M. S. domagali się nakazania pozwanemu udzielenia im płatnego czasu wolnego od pracy, tj. czasu, w którym przysługiwać im będzie wynagrodzenie liczone jak za urlop wypoczynkowy. Roszczenia te obejmowały okres od 1 maja 2004 r. do 30 kwietnia 2007 r. i wynikały z faktu pełnienia przez powodów dyżurów medycznych, w zamian za które nie udzielono im wymaganych okresów odpoczynku.

W odpowiedzi na pozew pozwany uznał żądanie pozwu co do zasady, zakwestionował jednak wyliczenia powodów z uwagi na fakt, że powodowie opuszczali pracę wcześniej, niż to było zaplanowane zgodnie z rozkładem czasu pracy, ich wyliczenie nie uwzględniało czasu szkoleń, w których uczestniczyli, a za czas dyżurów otrzymali wynagrodzenie.

Wyrokiem z dnia 11 września 2008 r. Sąd Rejonowy w G. nakazał stronie pozwanej udzielić powodom czasu wolnego z zachowaniem prawa do wynagrodzenia w wymiarze: G. D. - 1468 godzin, M. K. - 1882 godzin, A. C. -M. - 1981 godzin, M. O. - 1210 godzin, A. B. - 1285 godzin oraz L. M. - 263,08 godzin. Wartości te zostały przyjęte na podstawie wyliczeń dokonanych przez pozwany Szpital i niekwestionowanych co do zasady przez powodów.

Sąd Rejonowy wskazał na rozbieżność wynikającą z regulacji art. 32j ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2007 r. w stosunku do regulacji Dyrektywy 2003/88/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r. Dyrektywa ta umożliwia kwalifikację określonego okresu jako czasu pracy albo czasu wolnego, nie dopuszczając istnienia kategorii pośredniej - czasu niewliczanego do czasu pracy niebędącego jednocześnie odpoczynkiem, a tak właśnie kwalifikuje się okres dyżuru. Niezgodność ta oznacza, że możliwe było bezpośrednie zastosowanie wskazanej Dyrektywy, jako że ma ona charakter jasny i bezwarunkowy. Mając zatem na uwadze, że Dyrektywa gwarantuje pracownikowi prawo do wypoczynku, a prawa tego nie udało się powodom zrealizować, istnieje możliwość nakazania pracodawcy udzielenia czasu

wolnego. W zakresie prawa do wynagrodzenia za ten czas Sąd Rejonowy uznał, że do czasu odpoczynku za pracę ponadwymiarową należy stosować regulacje odnoszące się do pracy w godzinach nadliczbowych, gdyż udzielenie powodom odpoczynku w formie bezpłatnej nie gwarantowałoby im możliwości odpoczynku nakazanego Dyrektywą.

W uwzględnieniu apelacji strony pozwanej Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 7 kwietnia 2009 r. zmienił powyższy wyrok w ten sposób, że oddalił powództwa w zakresie zachowania prawa do wynagrodzenia z tytułu udzielenia powodom czasu wolnego.

W ocenie Sądu drugiej instancji, czas nieprzerwanego odpoczynku, o którym stanowi art. 132 i 133 k.p. nie jest czasem pracy. Za czas pracy nie można także uznać kompensacyjnego czasu wolnego, jakiego domagali się powodowie, co oznacza, że za ten czas nie przysługuje wynagrodzenie. Czas dyżuru nie może być także zakwalifikowany jako praca w godzinach nadliczbowych, co wynika z argumentacji Sądu Najwyższego wyrażonej w uchwale z dnia 3 czerwca 2008 r., I PZP 10/07 (OSNP 2008 nr 23-24, poz. 342), w świetle której regulacja instytucji dyżuru medycznego w ustawie o zakładach opieki zdrowotnej ma charakter całościowy i nie pozwala na uzupełniające stosowanie do niej przepisów Kodeksu pracy. W odniesieniu do regulacji wspólnotowych Sąd Okręgowy zauważył - odwołując się w tym zakresie do powołanej wyżej uchwały - że unormowania te nie odnoszą się do kwestii wynagrodzeń. W konsekwencji nie ma podstaw do kwestionowania rozwiązań przyjętych w art. 32j ustawy o zakładach opieki zdrowotnej.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku powodowi zarzucili: I. naruszenie prawa procesowego, tj. art. 321 § 1 k.p.c., przez orzekanie co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem i nakazanie udzielenia czasu wolnego niepłatnego w sytuacji, gdy powodowie domagali się udzielenia czasu wolnego z zachowaniem prawa do wynagrodzenia; II. naruszenie prawa materialnego, a mianowicie: 1) art. 80 i art. 151² § 2 i 3 k.p., przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy przepisy te przewidują prawo do wynagrodzenia za kompensacyjny czas wolny; 2) art. 2 ust. 2 i 9, art. 3, 5 i 6 Dyrektywy Rady 93/104/WE z dnia 23 listopada 1993 r. oraz Dyrektywy

2003/88/WE z dnia 4 listopada 2003 r., poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że realizacja prawa pracownika do odpoczynku może nastąpić przez udzielenie mu czasu wolnego bez prawa do wynagrodzenia; 3) art. 32j ust. 7 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, przez jego błędne niezastosowanie i pominięcie, że z tytułu zwolnienia pracownika z całości lub części dnia pracy po zakończonym dyżurze zachowuje on prawo do wynagrodzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna znajduje uzasadnienie w zakresie przedstawionego zarzutu naruszenia prawa procesowego.

Zgodnie z art. 321 k.p.c. sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem ani zasądzać ponad żądanie. Zasada ta nie ma charakteru bezwzględnie o tyle, że w razie niewłaściwego lub niewyraźnego sformułowania powództwa sąd może je odpowiednio zmodyfikować, zawsze jednak modyfikacja taka musi pozostawać w zgodzie z oczekiwaniem powoda (tak między innymi M. Jędrzejewska w: Kodeks postępowania cywilnego pod red. T. Erecińskiego, t. 1, Warszawa 2002, s. 612). Sytuacje tego rodzaju mogą pojawić się w orzekaniu w sprawach z zakresu prawa pracy np. wówczas, gdy pracownik domagający się uznania wypowiedzenia za bezskuteczne nie zmodyfikuje go po ustaniu stosunku pracy na roszczenie o przywrócenie do pracy.

W sprawie, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna sformułowanie przedmiotu żądania nie pozostawiało wątpliwości, że powodowie domagają się udzielenia im czasu wolnego z zachowaniem prawa do wynagrodzenia. Nie istniała najmniejsza potrzeba doprecyzowywania powództwa. Należało zatem rozstrzygać o zasadności żądania w całym jego brzmieniu, a nie traktować go jako dwóch roszczeń: o udzielenie czasu wolnego oraz o ustalenie obowiązku zapłaty wynagrodzenia za ten czas. W wyroku z dnia 23 lipca 2009 r., II PK 26/09 (LEX nr 533037) Sąd Najwyższy stwierdził, że orzeczenie obowiązku udzielenia bezpłatnego czasu wolnego zmusza pracownika do udania się na swoisty - nieplanowany - urlop bezpłatny ze wszystkimi tego konsekwencjami, poczynając od utraty środków do życia przez cały ten czas. Żądanie czasu wolnego z zachowaniem prawa do wynagrodzenia i żądanie czasu wolnego bez zachowania prawa do wynagrodzenia to zatem dwa różne roszczenia, które nie są w stosunku

do siebie roszczeniami alternatywnymi w rozumieniu art. 477¹ k.p.c. W konsekwencji orzeczenie o udzieleniu czasu wolnego od pracy bez zachowania prawa do wynagrodzenia jest orzeczeniem o innym żądaniu niż zgłoszone przez powodów roszczenie o udzieleniu czasu wolnego z zachowaniem prawa do wynagrodzenia. Podzielając w pełni powyższy pogląd należy uznać, że zaskarżony wyrok rozstrzyga o żądaniu, które nie stanowiło przedmiotu sporu.

Zasadność zarzutu obrazy art. 321 k.p.c. stanowi wystarczającą podstawę do uwzględnienia skargi kasacyjnej. Należy jedynie zauważyć, że w judykaturze Sądu Najwyższego (por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 13 marca 2008 r., I PZP 11/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 247 oraz powołany wyrok z dnia 23 lipca 2009 r. II PK 26/09) kwestionowane jest nie tylko istnienie roszczenia o udzielenie płatnego czasu wolnego na podstawie art. 32j ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej, ale nawet samego roszczenia o udzielenie czasu wolnego niepłatnego w sytuacji, gdy orzekanie w tym przedmiocie miałoby nastąpić po zakończeniu okresu rozliczeniowego. Argumentacja w tym zakresie przedstawiona została w uzasadnieniu powołanych wyżej uchwał z dnia 13 marca 2008 r., I PZP 11/07 oraz z dnia 3 czerwca 2008 r., I PZP 10/07.

Z powyższych względów orzeczono jak w wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.